

**การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**
THE MODEL DEVELOPMENT OF BUDDHISM PROPAGATION OF SANGHA
ADMINISTRATORS IN PHANAKHON SRI AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูวิมลพัฒนกิจโกศล * พิเชฐ ทังโต ** ยุธนา ปราณีต ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เพื่อเสนอการพัฒนาแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 24 รูป/คน เพื่อหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนจะนำข้อมูลที่ได้นำไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Qualitative Research) จากกลุ่มตัวอย่าง 259 รูป โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ การกิจจานุเบกษา การประชุมถึงที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นการสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา

2. หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) **ด้านบุคลิกภาพ** คือ องค์การสงฆ์ ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งเน้นให้การศึกษาแก่คณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง พัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากร ด้วยการจัดทำโครงการอบรมบุคลากรเพื่อ

* หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง 2) **ด้านเนื้อหา** คือ ปฏิภาณไหวพริบและลีลาการแสดงธรรม เนื้อหาและภาษาที่ใช้มีลำดับชั้นเป็นขั้นเป็นตอน มีการพัฒนาเนื้อหาไปตามลำดับแต่ละเรื่องหรือแต่ละจุดนั้น ท่านจะมีประเด็นใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ 3) **ด้านสื่อการสอน** คือ พระสังฆาธิการดำเนินบทบาทในฐานะจัดรายการตามผังรายการของสถานีวิทยุต่างๆ ในจังหวัด แต่ก็มีแนวคิดนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

3. การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า 1) **รูปแบบการแสดงธรรมเทศนา** คือ 1. นักเทศน์ปฏิภาณ ไม่อ่านคัมภีร์ หรือ นักเทศน์ปากเปล่า 2. นักเทศน์อ่านคัมภีร์ หมายถึง การเทศน์ไปตามคัมภีร์ที่มีผู้แต่งไว้หรือที่ตนเองแต่งไว้แล้ว 2) **รูปแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม** คือ การแสดงปาฐกถาธรรมในวัด จะจัดขึ้นทุกวันพระ โดยทางวัดได้จัดสถานที่ให้ญาติโยมมาฟังธรรมไว้เป็นการเฉพาะ ที่มีความรู้ความสามารถไปเทศน์หรือแสดงปาฐกถาธรรม ครั้งละ 1-3 ชั่วโมง หัวข้อธรรมที่แสดงจะเลือกให้เหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่และบุคคล นอกจากนี้ท่านยังได้รับนิมนต์ให้แสดงปาฐกถาธรรมที่สถานีวิทย์และโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง 3) **รูปแบบปฏิบัติและวิธีฝึกปฏิบัติการสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน** คือ ยึดหลักสูตรแกนกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อยากรู้ให้พระวิปัสสนาจารย์ ที่สามารถตรวจสอบอารมณ์ได้ พัฒนาตนเอง ต้องหลักสูตรอัพเกรตพระวิปัสสนาจารย์อยู่เรื่อยๆ จัดให้มีหลักสูตรหลายระดับ ปรับใช้ให้เหมาะสม กระตุ้นให้คนสนใจด้านปฏิบัติให้ได้ หลักสูตรหรือรูปแบบการอบรมต้องปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัย

คำสำคัญ: การเผยแผ่, พระพุทธศาสนา, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) To study the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province 2) to integrate the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province 3) to present new knowledge about “The Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province”, a study of the documents and interview (In-depth Interview) with the key (Key Informant) used in this study is divided into

This research was the mixed research method between the qualitative research and quantitative research. For the qualitative research used the documentary research and in-depth interview from 24 key informants as the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province and the quantitative research used the 259 questionnaires. The data analysis was used the social sciences Programed for descriptive statistics were the frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.)

The Finding of this research are as follows:

1. The over opinions on the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province were found at the high level with average mean equal to when considering into each aspect, it was noted at the high levels in all aspects by role of Sangha in promoting morality and enhancing the quality of life aspects obtaining high scores.

2. A comparison of the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province, classified by personal factors, showed that sex, age and educational level had no significant differences, whereas occupation was found significant difference at 0.05 level of confidence.

3. Problems concerned with the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province, indicated that i) there were no sufficient help, cooperation and tangible results, ii) lack of continuity in the operation, and performance was not enough, Government did not recognize it, and iii) issues of the time in practice were different and unfit for duty, lack of cooperation among related authorities and the shortage of personnel and manpower. For suggestions: on the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province, it was found that i) more help and sufficient cooperation should be added for the sake of yielding tangible results, ii) there should fixed time and term course in teaching and practice, iii) arrangement of time to increase training awareness for the public. the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si

Ayutthaya Province, classified by personal factors, and 3) to investigate the problems and develop the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province.

Keywords: Model Development, Buddhism, Propagation

1. บทนำ

สมัยพุทธกาล การบริหารจัดการขององค์กรสงฆ์มีหลักการที่ใช้บริหารคือ พระธรรมวินัย ภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ได้เกิดปัญหาอุปสรรคความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในองค์กรปกครองคณะสงฆ์ พระเถรานุเถระทั้งหลายในสมัยนั้นได้ทำปฐมสังคายนา พุทธสังคายนา ตติยสังคายนา ตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถ้ากล่าวถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องถือพระธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญในการบริหารงานต่างๆ เพราะพระธรรมวินัยเป็นโครงสร้างและการจัดระเบียบคณะสงฆ์ให้เกิดความเป็นธรรมเรียบร้อยดีงาม และเป็นรูปแบบพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กรสงฆ์ให้ทราบบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล การเผยแผ่ในสมัยเมื่อพระพุทธเจ้าทรงมีพระชนอยู่ คือเมื่อนับตั้งแต่สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงได้เลือกบุคคลที่ควรจะสั่งสอนให้รู้ตามโดยใช้วิธีเทศนาสั่งสอน ดังที่ปรากฏในธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร ท่านเลือกปัจฉิมวัย ในการเทศนาสั่งสอนเป็นกลุ่มแรกเพราะท่านปัจฉิมวัยเป็นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้เดิมในการปฏิบัติอยู่แล้วคือได้ปฏิบัติตามพระพุทธองค์ครั้งยังเป็นผู้อุปถัมภ์ และมีความเชื่อเดิมอยู่แล้วว่าพระพุทธองค์จะได้เป็นพระศาสดาผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ดังนั้นพระพุทธองค์จึงได้เปรียบบุคคลไว้เสมือนบัว 4 เหล่า คือผู้มีปัญญาสามารถที่จะบรรลุตามได้ จนถึงผู้ที่ยังมีกิเลสหนาคือไม่สามารถสั่งสอนได้ ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนอยู่โดยส่วนใหญแล้วการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวมคือการเทศนาธรรมวินัย ข้อประพจน์และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ โดยใช้การสอนแบบเล่านิทานบ้างเปรียบเทียบบ้าง ถามตอบบ้าง เป็นต้นเมื่อพระพุทธเจ้าทรงเริ่มประกาศพระพุทธศาสนา โดยทรงใช้เวลาตลอดหน้าฝนแรก รวบรวมพระสาวกได้ 60 รูป แล้วทรงอบรมคุณธรรมแก่ท่านเหล่านั้นอย่างเพียงพอที่จะแยกย้ายกันออกไปประกาศ พระศาสนา พอหมดหน้าฝน ดินฟ้าอากาศแห้ง ก็ได้ทรงเรียกพระสาวกเหล่านั้นมาประชุม แล้วรับสั่งให้แยกย้ายไปประกาศพระพุทธศาสนาในภูมิภาคต่างๆ การประชุมครั้งนั้น นับว่าเป็นการประชุมปฐมนิเทศสำหรับพระธรรมทูตรุ่นแรกในพระพุทธศาสนา

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับการควบคุม และส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ 4 ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 อาจกล่าวได้ว่ามหาเถรสมาคมในปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ 6 ประเภท คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เป็นด้านหนึ่งในหกด้านในการจัดองค์การทางพระพุทธศาสนา กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึงการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อ

พระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วนำมาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแพร่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ การกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ๆ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแพร่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น (กรมการศาสนา, 2540) ในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ ถึงแม้ว่าการเผยแผ่จะมีความหลากหลายโดยใช้เทคโนโลยีในการจัดการด้านการเผยแผ่มีมากขึ้น เช่น การใช้สื่อด้านการพิมพ์ คือ หนังสือธรรมะ ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ คือ การใช้ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการเผยแผ่ในรูปแบบของซีดีธรรมะ ทำวีดิโอธรรมะเสนอทางโลกเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ตต่าง ๆ ดังนั้น การจัดการด้านการเผยแผ่จึงมีความหลากหลายมากขึ้นแต่ว่าสิ่งช่วยในยุคนี้ก็ยังมีมากเช่นเดียวกัน อันเป็นปัญหาทั้งจากภายในตัวบุคคลนั้นเองหรือปัญหาภายนอก คือ การขาดบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ฉะนั้น การเอาใจใส่ การจัดการในด้านการเผยแผ่ก็ต้องการการบริหารให้ทันต่อโลกปัจจุบัน ต่อบุคคลที่เป็นจุดเป้าหมาย เพื่อให้สำเร็จผลตามความประสงค์ได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอดีตราชธานีของไทยมีหลักฐานของการเป็นเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-18 โดยมีร่องรอยของที่ตั้งเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุและเรื่องราวเหตุการณ์ในลักษณะตำนานพงศาวดาร ไปจนถึงหลักศิลาจารึกซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานร่วมสมัยที่ใกล้เคียงเหตุการณ์มากที่สุด ซึ่งเมืองอโยธยา หรืออโยธยาศรีรามเทพนครหรือเมืองพระรามมีที่ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของเกาะเมืองอยุธยา มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากทั้งด้านการเมืองการปกครอง และวัฒนธรรม ปัจจุบันจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการประกาศยกย่องให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมจากองค์การ UNESCO เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เดินทางมาเยี่ยมชม ปีละไม่น้อยกว่าล้านคน แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ บริเวณพื้นที่โดยรอบเกาะเมือง เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ฯ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา วัดมณฑลพิตร วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นต้น

คณะสงฆ์อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีการบริหารที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด 3 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ซึ่งมีการปฏิบัติหน้าที่การรับผิดชอบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้เพื่อเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงควรให้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการหารูปแบบที่เหมาะสมและปรับปรุงระบบเพื่อพัฒนาศักยภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพของการปกครองคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ เพื่อการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวและเป็นประโยชน์แก่อุศลและความสุขแก่ชาวโลกเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรทุกรูป ที่จะต้องปฏิบัติตามกำลังความสามารถ โดยฐานานุกรมพระภิกษุ สามเณร มีความสำนึกและปฏิบัติกันมาโดยลำดับ

พระพุทธศาสนาจึงเป็นมรดกสืบมาถึงทุกวันนี้ โลกวิวัฒนาการมากขึ้น การปฏิบัติหน้าที่สืบต่อพระพุทธศาสนา จึงมีวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม โดยไม่ทิ้งหลักการ คือ พระธรรมวินัย เป็นที่น่าชื่นชมยินดี ที่พระสงฆ์แห่งสังฆมณฑลไทย ที่ออกไปประกาศพระศาสนาในประเทศต่างๆ มีความรู้ความสามารถสูง จึงปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกาศพระศาสนา (พระธรรมทูต) ได้ดังที่ปรากฏอยู่ทั่วโลก (สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี้ยว อุปเสโน), 2551) ซึ่งในภาพรวมจะก่อให้เกิดความหลากหลายในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก และเพื่อเป็นแนวทางและเป็นรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคตด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 เพื่อเสนอการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามหลักการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญคือ รูปแบบการแสดงธรรมเทศนา รูปแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม รูปแบบปฏิบัติและวิธีฝึกปฏิบัติการสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย “การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มี 3 กลุ่ม คือ ประกอบด้วย พระภิกษุข้าราชการที่เกี่ยวข้องและประชาชนผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำนวน 24 รูป/คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พระภิกษุและประชาชนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน และโดยใช้แบบสอบถามกับพระภิกษุ จำนวน 673 รูป เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อม เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการใช้การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้วัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่คือเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2558 – เดือนมกราคม พ.ศ. 2560 รวมระยะเวลา 16 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลักและศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 673 รูป (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2557) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การคำนวณของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 259 รูป (สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, 2546) จากสูตรจะได้ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ ในเขตพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม 673 รูป บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informant) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาพิจารณาคัดเลือกตัวอย่าง ประกอบด้วยพระสังฆาธิการ ผู้บริหารสถานศึกษา/สำนักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 24 รูป/คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ความจริง แนวคิด ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) เชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ใน 3 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน เป็นต้น ให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อมสำหรับประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม กลับคืนด้วยตนเอง การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 รูป และการสังเกตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง รวบรวมข้อมูลแบบสอบถามทั้งหมดเพื่อนำมาประมวลผลตามวิธีการทางสถิติ และรวบรวมคำให้สัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลหาประเด็นความสอดคล้อง ร่วมกับการสังเกต การบริหารจัดการและการดำเนินงาน ต่อไป

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัยและตามประเด็นโจทย์วิจัยวิจัยดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้เชี่ยวชาญแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน พรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล (Data Reduction) และให้รหัส (Coding) และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ การกิจจานุเบกษา การครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นการสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา

2. หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) ด้านบุคลิกภาพ คือ รูปร่าง หน้าตา เป็นลักษณะภายนอกที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่บุคคลรอบข้าง และผู้ที่มาติดต่อบุคคลที่มีรูปร่างหน้าตาดี ย่อมได้เปรียบบุคคลอื่น แต่จะต้องอาศัยลักษณะอย่างอื่น เช่น กิริยามารยาทดี มีความเป็นกันเอง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสามารถในการพูดที่ดีเป็นส่วนประกอบด้วย

2) ด้านเนื้อหา คือ ปฏิภาณไหวพริบและลีลาการแสดงธรรม เนื้อหาและภาษาที่ใช้มีลำดับขั้นเป็นขั้นเป็นตอน มีการพัฒนาเนื้อหาไปตามลำดับแต่ละเรื่องหรือแต่ละจุดนั้นท่านจะมีประเด็น

ใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ ใช้ภาษาร่วมสมัยทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ในส่วนของประเภท เนื้อหาที่นิยม นำมาเผยแพร่นั้นมักจะประกอบด้วยพันเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาจิตใจและชีวิตที่ดีงาม

3) ด้านสื่อการสอน คือ พระสังฆาธิการดำเนินบทบาทในฐานะจัดรายการตามผังรายการของสถานีวิทยุต่างๆ ในจังหวัด แต่ก็มีแนวคิดนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี มีการใช้สื่อเฉพาะกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ใบปลิว คู่มือภาพ โฆษณา หนังสือเล่มเล็ก แผ่นพับ เสียงตามสาย เทปเสียง การสร้างวัตถุมงคล เป็นต้น เป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อปลูกฝังความนิยม สร้างความเข้าใจแก่ผู้รับสาร โดยมีหลักการใช้ข้อความและภาษาง่ายๆ ใช้ศิลปะการพิมพ์ที่ดี เร้าใจให้ผู้ฟังอ่านภาพประกอบด้วยอักษร สี และการจัดหน้าเล่ม มีกลุ่มเป้าหมายที่แน่นอน

3. การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า 1) รูปแบบการแสดงธรรมเทศนา คือ 1. นักเทศน์ปฏิญาณ ไม่อ่านคัมภีร์ หรือ นักเทศน์ปากเปล่า คือ นักเทศน์แบบไม่อ่านหนังสือ แต่ถือหนังสือเทศน์เป็นคัมภีร์ประคองไว้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ การเทศน์แบบนี้เป็นการแสดงถึงความสามารถของนักเทศน์ที่มีไหวพริบ ปฏิภาณ ความเฉลียวฉลาดในการแสดงธรรมะนักเทศน์แบบนี้ต้องมีความรู้และได้รับการฝึกฝนตนเองมาเป็นอย่างดี 2. นักเทศน์อ่านคัมภีร์ หมายถึง การเทศน์ไปตามคัมภีร์ที่มีผู้แต่งไว้หรือที่ตนเองแต่งไว้แล้ว

2) รูปแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม คือ การแสดงปาฐกถาธรรมในวัด จะจัดขึ้นทุกวันพระ โดยทางวัดได้จัดสถานที่ให้ญาติโยมมาฟังธรรมไว้เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้เมื่อพุทธศาสนิกชนมาบำเพ็ญกุศลที่วัด เช่น งานพิธีสวดอภิธรรม งานพิธีบวช พิธีแต่งงาน วัดจะจัดให้มีการแสดงปาฐกถาธรรมที่เหมาะสม กับพิธีต่างๆ เพื่อผู้ฟังจะได้นำหลักธรรมไปเป็นข้อคิดพิจารณาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง การแสดงปาฐกถาธรรมนอกวัด เป็นการเผยแผ่เชิงรุก ซึ่งจะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน พระที่มีความรู้ความสามารถไปเทศน์หรือแสดงปาฐกถาธรรม ครั้งละ 1-3 ชั่วโมง หัวข้อธรรมที่แสดงจะเลือกให้เหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่และบุคคล นอกจากนี้ท่านยังได้รับนิมนต์ให้แสดงปาฐกถาธรรมที่สถานีวิฑูและโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง

3) รูปแบบปฏิบัติและวิธีฝึกปฏิบัติการสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ ควรยึดหลักสูตรแกนกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อยากรให้พระวิปัสสนาจารย์ ที่สามารถตรวจสอบอารมณ์ได้ พัฒนาตนเอง ต้องหลักสูตรอัพเกรตพระวิปัสสนาจารย์อยู่เรื่อยๆ ควรจัดให้มีหลักสูตรหลายระดับ ปรับใช้ให้เหมาะสม กระตุ้นให้คนสนใจด้านปฏิบัติให้ได้ หลักสูตรหรือรูปแบบการอบรมต้องปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัย และปรับปรุงอยู่เรื่อยๆ ไม่ยึดติดในวัฒนธรรมดั้งเดิม บางทีหลักสูตรไม่สัมฤทธิ์ผลที่ดีต้องปรับใช้กับกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบหรือวิธีการใดๆ ก็ดีทั้งนั้น แต่เป้าหมายอยู่ที่การปล่อยวาง เข้าใจถึงธรรมด้านหลักสูตรจึงอยู่ที่การปรับใช้ให้เหมาะสม

6. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการศึกษาการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1) หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ : การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านบุคลิกภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้เพราะ รูปร่าง หน้าตา เป็นลักษณะภายนอกที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่บุคคลรอบข้าง และผู้ที่มาติดต่อ บุคคลที่มีรูปร่างหน้าตาดี ย่อมได้เปรียบบุคคลอื่น แต่จะต้องอาศัยลักษณะอย่างอื่น เช่น กิริยามารยาทดี มีความเป็นกันเอง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสามารถในการพูดที่ดีเป็นส่วนประกอบด้วย ด้านบุคลิกภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ได้แก่ มีการถูกวิพากษ์วิจารณ์ไม่มีโอกาสที่โกรธเคือง มีการแนะนำในเรื่องที่ดีและไม่แนะนำในเรื่องไม่ดี มีความประพฤติตนสมควรแก่ฐานะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์(2550) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม” ผลการวิจัยพบว่า บริบทภายนอกองค์กรที่มีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นส่งผลกระทบต่อการปรับทิศทางและกลยุทธ์ในการนำองค์กร กัดดันให้ผู้นำมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมมากขึ้นเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน บริบทภายในองค์กรด้านวัฒนธรรมองค์การและบรรยากาศภายในองค์กรมีผลกระทบต่อบทบาทของภาวะผู้นำ รูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้และระบบการจัดการความรู้ที่มีกระบวนการชัดเจนและใช้เทคโนโลยีในการสร้างคลังความรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนานวัตกรรม โครงสร้างองค์การที่เหมาะสม คือ โครงสร้างองค์การแบบทีมข้ามสายงาน ระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีการบริหารคนเก่ง และมีระบบพี่เลี้ยง มีการสอนงาน การมอบหมายงานโครงการ การมอบอำนาจเป็นระบบที่ส่งผลเชิงบวกต่อแนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงนวัตกรรม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาทั้งหมด

2) ด้านเนื้อหา : การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเนื้อหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอภิปรายได้ว่า ท่านปฏิญาณไหวพริบและลีลาการแสดงธรรม เนื้อหาและภาษาที่ใช้มีลำดับขั้นเป็นขั้นเป็นตอน มีการพัฒนาเนื้อหาไปตามลำดับแต่ละเรื่องหรือแต่ละจุดนั้นท่านจะมีประเด็นใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ ใช้ภาษาร่วมสมัยทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ในส่วนของประเภท เนื้อหาที่นิยมนำมาเผยแผ่นั้นมักจะประกอบด้วยทันเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาจิตใจและชีวิตที่ดีงามซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด สกุศลสถาปัตย์ (2552) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย การสร้างสื่อกลางที่มีศักยภาพ การใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นฐาน การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นการใช้ปัญญาและการใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ สำหรับองค์ประกอบของการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน ประกอบด้วย กระบวนการเปลี่ยนแปลงสมดุล ต่อเนื่อง เน้นผู้เรียน ปัจจัยนำเข้า มีพลังขับเคลื่อน ผลผลิตมีคุณภาพ ผลลัพธ์มีคุณภาพเชิงพลวัต บริบทเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้แบบพอเพียง

3) **ด้านสื่อการสอน** : การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสื่อการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ซึ่งอภิปรายได้ว่า พระสังฆาธิการดำเนินบทบาทในฐานะจัดรายการตามผังรายการของสถานีวิทยุต่างๆ ในจังหวัด แต่ก็มีแนวคิดนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี มีการใช้สื่อเฉพาะกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ใบปลิว คู่มือภาพ โฆษณา หนังสือเล่มเล็ก แผ่นพับ เสียงตามสาย เทปเสียง การสร้างวัดถุ่มงคล เป็นต้น เป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อปลูกฝังความนิยม สร้างความเข้าใจแก่ผู้รับสาร โดยมีหลักการใช้ข้อความและภาษาต่างๆ ใช้ศิลปะการพิมพ์ที่ดี ใ้ใจให้ผู้ฟังอ่านภาพประกอบด้วยอักษร สี และการจัดหน้าเล่ม มีกลุ่มเป้าหมายที่แน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสนธยา ชมพู (2552) ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนาธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีวัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง” ผลการวิจัย พบว่า 1) วัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง ใช้หลักไตรสิกขาเป็นพื้นฐานเหมือนกันในการฝึกจิต และทำใจของตนให้บริสุทธิ์ แต่ทั้งสองวัดต่างก็ใช้เทคนิค วิธีการ ต่างกัน ยกตัวอย่าง วัดธรรมกายใช้การหายใจเข้า หายใจออก โดยเพ่งใจไปที่ศูนย์กลางกาย ที่เรารู้จักกัน คือ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 แล้วภาวนาวา สัมมา อรหัง โดยที่ไม่ยอมปล่อยให้จิตออกไปจากจุดศูนย์กลาง ในขณะที่วัดหนองป่าพง ใช้วิธีง่าย ๆ โดยใช้จิตตามดูการเคลื่อนไหวของร่างกาย หรือที่เราเรียกว่า สติ เอาสติจับตรงที่การหายใจเข้าออก แล้วภาวนาวา พุทโธ 2) หลักธรรมแนวปฏิบัติประจำวัน พบว่าทั้งสองวัดมีแนวทางปฏิบัติต่างกัน วัดพระธรรมกายยึดวิชาวรรณมกาย ในขณะที่วัดหนองป่าพงยึดหลักอานาปานสติ 3) สื่อเทคโนโลยี พบว่า ทั้งสองวัดใช้สื่อเหมือนกัน โดยใช้หนังสือ และสื่อในการเชื่อมโยงไปยังประชาชน

5.2.2 การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์ มีดังนี้

1) **รูปแบบการแสดงธรรมเทศนา** : การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อภิปรายได้ว่า พระนักเทศน์มีปฏิภาณ ไม่อ่านคัมภีร์ หรือนักเทศน์ปากเปล่า คือ นักเทศน์แบบไม่อ่านหนังสือ แต่ถือหนังสือเทศน์เป็นคัมภีร์ประกอบไว้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ การเทศน์แบบนี้เป็นการแสดงถึงความสามารถของนักเทศน์ที่มีไหวพริบปฏิภาณ ความเฉลียวฉลาดในการแสดงธรรมะนักเทศน์แบบนี้ต้องมีความรู้และได้รับการฝึกฝนตนเองมาเป็นอย่างดี นักเทศน์อ่านคัมภีร์ เป็นการเทศน์ไปตามคัมภีร์ที่มีผู้แต่งไว้หรือที่ตนเองแต่งไว้แล้ว นักเทศน์ปฏิภาณ ไม่อ่านคัมภีร์ หรือนักเทศน์ปากเปล่านักเทศน์อ่านคัมภีร์ การเทศน์ให้เป็นไปตามคัมภีร์ที่มีผู้แต่งไว้หรือที่ตนเองแต่งไว้แล้ว เทศน์แบบบุคคลาธิฐาน มินิทานสาธกและยกเรื่องที่คนสนใจมาประกอบ การเทศนาจะไม่เป็นยาขม แต่จะเป็นที่นิยมชมชอบ เพราะนิทานจะช่วยในการขยายธรรม จะเป็นเทศนาที่เข้าใจง่าย ฟังง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรุฑม บัญศรีตัน(2550) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดและทฤษฎีการตีความทางพระพุทธศาสนาและทางตะวันตกมีเป้าหมายเพื่อให้เข้าใจถึงความจริง ความถูกต้องดีงามผ่านการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารจึงมีพัฒนาการทั้งทฤษฎีและวิธีการตีความมาโดยลำดับเช่นกัน แต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดด้านทฤษฎีและวิธีการตีความ ทฤษฎีการตีความทางตะวันตกมี 3 ทฤษฎีหลักที่มีจุดเน้นที่แตกต่างกันในการค้นหาความหมายที่สมบูรณ์ คือ

ทฤษฎีที่ถือผู้สื่อความเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีที่ถือคัมภีร์เป็นศูนย์กลาง และทฤษฎีที่ถือผู้อ่านเป็นศูนย์กลาง ในขณะที่ทฤษฎีการตีความทางพระพุทธศาสนานับว่า การจะค้นหาความหมายสมบูรณ์ได้นั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ คือ ให้ความสำคัญทั้งแก่ผู้สื่อความ คัมภีร์ ผู้อ่าน และบริบททางสังคมของผู้สื่อความ คัมภีร์ และผู้อ่าน ที่ต้องมีความเชื่อมโยงอาศัยกันและกัน จึงอาจนิยตังกล่าวนี้สร้างและเสนอเป็นรูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อนำมาวิเคราะห์การตีความเรื่องมั่งสวริติของสำนักสันตโตโค และการตีความเรื่องนิพพานของสำนักวัดพระธรรมกาย พบว่า สำนักสันตโตโคใช้การตีความแบบยึดผู้อ่านเป็นหลักและบางแห่งได้ใช้การตีความแบบยึดผู้สื่อความเป็นหลัก สำนักวัดพระธรรมกายใช้การตีความแบบยึดผู้อ่านเป็นหลักและอ้างคัมภีร์ต่าง ๆ มาสนับสนุนการตีความของตน ในขณะที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ใช้การตีความแบบยึดคัมภีร์เป็นหลัก และบางแห่งยังคงใช้การตีความแบบยึดผู้สื่อความเป็นหลักประกอบด้วย

2) รูปแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม : การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อภิปรายได้ว่า การแสดงปาฐกถาธรรมในวัด จะจัดขึ้นทุกวันพระ โดยทางวัดได้จัดสถานที่ให้ญาติโยมมาฟังธรรมไว้เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้เมื่อพุทธศาสนิกชนมาบำเพ็ญกุศลที่วัด เช่น งานพิธีสวดอภิธรรม งานพิธีบวช พิธีแต่งงาน วัดจะจัดให้มีการแสดงปาฐกถาธรรมที่เหมาะสม กับพิธีต่างๆ เพื่อผู้ฟังจะได้นำหลักธรรมไปเป็นข้อคิดพิจารณาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง การแสดงปาฐกถาธรรมนอกวัด เป็นการเผยแผ่เชิงรุกซึ่งจะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน พระที่มีความรู้ความสามารถไปเทศน์หรือแสดงปาฐกถาธรรมครั้งละ 1-3 ชั่วโมง หัวข้อธรรมที่แสดงจะเลือกให้เหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่และบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ (ไสว โชติโก) และคณะ(2553) ได้วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย” ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า การปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต วัดไทยในอินเดีย ถือเป็นยุคทองของพระธรรมทูต วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในอินเดียและชาวพุทธต่างชาติ ได้ประกาศเกียรติคุณของชาติให้ประจักษ์แก่คนทั่วโลก ในส่วนข้อเสนอแนะพบว่า พระธรรมทูตปัจจุบันมีจำนวนน้อยมาก การทำงานไม่เป็นทีม ขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีเครือข่ายชาวพุทธระดับนานาชาติและองค์กรหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องสร้างสำนักงานพระธรรมทูตให้ชัดเจน เพื่อสร้างเครือข่ายในระดับองค์กรได้มีหลายด้านดังนี้

1. ด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า พระธรรมทูตได้ให้การสงเคราะห์ด้านการศึกษา มีการสร้างโรงเรียนปัญญาศีล และโรงเรียนต้นกล้า มีการสนับสนุนทุนการศึกษาให้และเด็กและเยาวชน ได้นำเยาวชนมาปฏิบัติธรรมในวัด มีการทำวัตรสวดมนต์ เจริญจิตภาวนา ในส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า วัดยังไม่ได้สร้างเครือข่ายศูนย์การศึกษา เพื่อประสานงานกับองค์กรข้างนอก ผู้สอนขาดทักษะด้านภาษาท้องถิ่น และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนยังไม่เพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องเข้ามาช่วยเหลือ 2. ด้านการสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า พระธรรมทูตเป็นสัญลักษณ์ของความเมตตา ได้มีการอนุเคราะห์ต่อผู้อื่น มีการแจกสิ่งของเครื่องใช้อุปโภค บริโภคและการดูแลสุขภาพพยาบาลให้ มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุเคราะห์การศึกษาเผยแผ่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องหาแนวทางในการตั้งเป็นกองทุน หรือมูลนิธิขึ้น เพื่อจะเอื้อต่อ

3) รูปแบบปฏิบัติและวิธีฝึกปฏิบัติการสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน :

การพัฒนาแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งอภิปรายได้ว่า ต้องยึดถือหลักสูตรส่วนกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อยากรให้พระวิปัสสนาจารย์ ที่สามารถตรวจสอบอารมณ์ได้ พัฒนาตนเอง ต้องหลักสูตรอัพเกรตพระวิปัสสนาจารย์อยู่เรื่อยๆ ควรจัดให้มีหลักสูตรหลายระดับ ปรับใช้ให้เหมาะสม กระตุ้นให้คนสนใจด้านปฏิบัติให้ได้ หลักสูตรหรือรูปแบบการอบรมต้องปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัย และปรับปรุงอยู่เรื่อยๆ ไม่ยึดติดในวัฒนธรรมดั้งเดิม บางทีหลักสูตรไม่สัมฤทธิ์ผลที่ต้องปรับใช้กับกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบหรือวิธีการใดๆ ก็ดีทั้งนั้น แต่เป้าหมายอยู่ที่การปล่อยวาง เข้าใจถึงธรรมด้านหลักสูตรจึงอยู่ที่การปรับใช้ให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงกลม ทองคนารักษ์(2552) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบโครงการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับชาวต่างประเทศในประเทศไทย” ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งสมถและวิปัสสนา ตลอดจนปัจจัยที่เกื้อกูลการปฏิบัติธรรม เช่นการตัดปิลิโธ การแสวงหากัลยาณมิตร การเลือกกรรมฐานที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติธรรม และสัปปายะในการปฏิบัติธรรม เช่น การจัดคำแนะนำเบื้องต้นสำหรับนักท่องเที่ยงที่สนใจการปฏิบัติแต่ยังไม่พร้อมที่จะเข้าฝึกอบรม โครงการปฏิบัติธรรมเบื้องต้น โครงการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้ที่เคยฝึกปฏิบัติมาก่อน และโครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมขั้นสูง ตลอดจนการจัดบวชให้แก่ชาวต่างชาติที่สนใจ นอกจากนี้ควรประยุกต์หลักสัปปายะ 7 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนการปฏิบัติธรรม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อหน่วยงานหรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ดังต่อไปนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ การเผยแผ่ของพระสังฆาธิการมีการแต่งกาย ผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีจะต้องแต่งกายให้ถูกกาลเทศะ มีรูปแบบของผ้าและสีสันทันที่เหมาะสมตลอดจนมีความสะอาด การแต่งกายเป็นตัวแทนอย่างหนึ่งของคนซึ่งสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและรวดเร็ว รวมทั้งเครื่องแต่งกายเป็นตัวกำหนดระเบียบของสังคม การแต่งกายให้เหมาะสมเป็นการให้เกียรติกัน และให้ความเคารพต่อสถานที่

2. ด้านเนื้อหาหลักธรรม การเผยแผ่ของพระสังฆาธิการมีหลักธรรมที่จะนำไปบรรยายเผยแผ่ตามสถานศึกษาต่างนั้น ควรมีการกำหนดให้ชัดเจนเหมาะสมกับช่วงชั้นวัยของเยาวชน เพื่อต้องการรับรู้และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

3. ด้านสื่อการสอน การเผยแผ่ของพระสังฆาธิการมีสื่อที่ใช้ในการนำเสนอในช่วงปีที่ผ่านมา มีความจำ ทั้งในเนื้อหาและรูปแบบที่นำเสนอทำให้นักเรียนส่วนมากคาดเดาได้ว่าต้องเป็นอย่างไรทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ควรใช้สื่อหลายประเภทผสมผสานกัน เน้นสื่อที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สื่อที่ใช้ประกอบธรรมต้องเป็นสื่อประเภทกระตุ้นคุณธรรม

7.2 ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาต่างๆ ในเขตอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

2. หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาเผยแพร่ให้สอดคล้องกับองค์กรที่ตนเองรับผิดชอบได้

3. ควรทำเป็นคู่มือในการเผยแพร่พระพุทธศาสนากับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

4. ควรศึกษาในเขตพื้นที่อื่น เพื่อประโยชน์ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ควรมีการกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการให้มีความชัดเจน เช่น แผนการทำงานเป็นทีมนโยบายเผยแพร่เชิงรุก รวมทั้งนำแผนปฏิบัติการไปวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนางานเผยแพร่ในอนาคต

6. ควรมีการจัดประชุมสัมมนา และพัฒนาเทคนิคการเผยแพร่พุทธธรรมที่ทันสมัย มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระสังฆาธิการด้วยกัน ทั้งระหว่างอำเภอ จังหวัด หรือสายงาน

7. ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการเผยแพร่ธรรมของพระสังฆาธิการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ได้รับรู้มากยิ่งขึ้น

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการกับองค์กรอื่นๆ ทั้งที่เป็นองค์กรด้านการเผยแพร่โดยตรง หรือองค์กรที่ได้รับประโยชน์จากการเผยแพร่

3. ควรมีการศึกษาผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดอ่างทอง หรือพื้นที่อื่นๆ

4. ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรในการทาวิจัยเป็นกลุ่มประชากรในพื้นที่อำเภอ และจังหวัดอื่น เพื่อให้เกิดความหลากหลายของข้อมูล

5. ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรในการทาวิจัยเป็นนักเรียน สายวิชาชีพ เพื่อให้ทราบความคิดเห็นต่อการทงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

References

- Apinan Jantane. (2556). How Important is Abiding by The Frame of Standard of Higher Education Qualification. *Journal OF MCU Social Science Review*,2(1), 126 – 140.
- Vilawan Kongsadee. (2552). Factors Affecting Learning Achievement of 52 ID Coded Students of Business Administration, Rajapruk College, Academic Year 2552 (*Research Report*). Funded by Research Fund of Research Center. Nonthaburi: Rajapruk College.

Nonphithak Paksahan. (2552). *Water Human Resort Management for Protect of flood in the river Chee-Moon in Ubonratchathani Province*. Dissertation Graduate School : MCU.

Suwat Inpraphai. (2557). *The Participation of the People in Water Human Resources Management for od in the Paasak River*. Dissertation Graduate School : MCU.

Thanat Keawcharearnphisan. (2557). *Water Human Resort Management for Protect of flood in the river Chee-Moon in Ubonratchathani Province*. Dissertation Graduate School : MCU.

Jittima Phakpheang.(2558).*The Model of Administrative according to Buddhadhamma of Provincial Administrative organization in lower Central Area*. Dissertation Graduate School. MCU.

30

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) เมษายน-มิถุนายน 2560